

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Анічкіної Олени Василівни на тему «Формування вмінь проведення хімічного експерименту в школі майбутніми вчителями природничих дисциплін», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія)

В умовах реформування освіти в Україні набуває актуальності проблеми: організація навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного навчання, тобто формування не лише традиційних знань, умінь і навичок школярів, але й розвиток їх мислення, творчих здібностей, самостійності та дослідних умінь і навичок, уміння проаналізувати й оцінити виконані дії, спрогнозувати їх вплив на довкілля. Це можливо лише за умови, що учитель сам володіє всіма вищезазначеними якостями, а отже є професійно компетентними. Взаємозв'язок різних видів діяльності студентів під час навчання у педагогічних вищих навчальних закладах, інтеграція теоретичних і практичних знань з практичними вміннями створюють умови для навчання майбутніх учителів як висококваліфікованих педагогічних працівників. Однак предметно-спеціальні компетентності, якими мають володіти учителі хімії досі ще мало вивчені. Отже, дослідження Анічкіної Олени Василівни є актуальним, оскільки розглядає проблему організації і проведення шкільного навчального хімічного експерименту, як основного засобу і методу компетентнісного навчання хімії.

Підтвердження актуальності дисертаційного дослідження є і те, що результати аналізу ступеня вивчення даної проблеми формування у вчителя вмінь проводити хімічний експеримент виявили низку суперечностей, а саме:

- посиленням професійної спрямованості навчання у педагогічних ВНЗ і недостатнім рівнем сформованості у вчителів умінь проводити навчальний хімічний експеримент;

- державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів і сучасним станом організації й використання хімічного експерименту в практиці навчання загальноосвітнього навчального закладу;

- невідповідністю форм, методів і засобів, що використовуються в процесі навчання майбутнього учителя і створенням умов для набуття елементарного практичного досвіду проведення навчального хімічного експерименту;

- цілісною системою професійної підготовки майбутніх учителів до проведення навчального хімічного експерименту і недоліками у реалізації міждисциплінарних зв'язків хімічної й методичної підготовки у ВНЗ.

Дисертація виконувалась згідно тематичного плану і проблематики наукових досліджень кафедри хімії Житомирського державного університету імені Івана Франка з теми «Удосконалення змісту та процесу викладання методики хімії» (протокол №7 від 05.02.2006 р.). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 24 грудня 2010 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол №3 від 29 березня 2011 р.).

Наукова новизна результатів дослідження Анічкіної О.В. вбачається: по-перше, в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики формування вмінь проводити навчальний хімічний експеримент майбутніми вчителями природничих дисциплін і представлення її у вигляді методичної моделі; по-друге, у визначенні основних складових процесу формування умінь проведення навчального хімічного експерименту, критеріїв і показників їх сформованості; по-третє, у виявленні та обґрунтуванні педагогічних умов формування таких умінь майбутніми вчителями під час навчання у ВНЗ; по-четверте, в упровадженні в навчальний процес принципу поетапності формування вмінь проведення демонстраційного шкільного навчального хімічного експерименту під час вивчення навчальних дисциплін методичної підготовки у ВНЗ; по-п'яте, у

використанні можливостей навчальних занять із методичних дисциплін для формування первинного професійного досвіду майбутніх учителів проводити шкільний навчальний хімічний експеримент.

Практичне значення результатів дослідження має розроблена автором методична модель формування вмінь проводити навчальний хімічний експеримент майбутніми вчителями природничих дисциплін та впровадження її у практику навчання ВНЗ у вигляді відповідної методики.

Результати дослідження можна використовувати для оптимізації вивчення методичних навчальних дисциплін у вищому навчальному закладі та організації навчальних занять із «Техніки шкільного хімічного експерименту», «Методики навчання хімії» і «Позакласної роботи з хімії», проведенні навчальних та виробничих практик студентів напряму підготовки 6.040101 Хімія* (спеціалізація Біологія*, Інформатика*) та 6.040102 Біологія* (спеціалізація Хімія*).

Методичний доробок може бути реалізований у професійній підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін для формування вмінь проведення ними навчального хімічного експерименту.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується: визначенням мети, об'єкту, предмету і висуненням гіпотези дослідження; окресленням завдань і застосуванням відповідних меті і завданням дослідження методів; розробкою понятійно-категоріального апарату дисертації. Ефективність розробленої автором експериментальної методики підтверджено кількісними величинами вірогідності й надійності результатів експерименту і підкріплюється результатами математичної обробки їх із застосуванням статистичних методів дослідження.

Як позитивне слід відмітити ґрунтовне вивчення питання щодо шкільного навчального хімічного експерименту, а саме: встановлення педагогічних умов формування вмінь у майбутніх вчителів проведення хімічного експерименту; розроблено критерії та показники рівнів сформованості цих умінь; проаналізовано та доповнено класифікацію

хімічного експерименту. У створеній методичній моделі формування вмінь проведення шкільного хімічного експерименту детально схарактеризовано кожен з чотирьох блоків процесу (мотиваційний, змістовий, результативно-процесуальний і результативно-корегуючий), показано взаємозв'язок і взаємозалежність педагогічних умов, за яких відбувається процес формування вмінь, змісту навчальних дисциплін, форм, методів і засобів навчання з одержаними результатами. Навчання студентів проведенню домашніх дослідів і виконання навчальних проектів гарантує успішне виконання цих видів діяльності учнями.

Дослідження відзначається логічністю й обґрунтованістю та виваженістю висновків. Розміщений у додатках матеріал доповнює основний зміст рукопису дисертації. Позитивним є і те, що висунуту гіпотезу підтверджено, а всі заплановані завдання успішно розв'язано.

Основні теоретичні положення і результати дослідження Анічкіної О.В. відображено в опублікованих за темою дисертації 16 публікаціях, з яких 12 є одноосібними. Серед них 5 опубліковано у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук; 1 — у виданні України, яке включене до міжнародних наукометричних баз, 1 — у закордонному періодичному виданні; 9 — у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Є всі підстави класифікувати дисертаційне дослідження Олени Василівни Анічкіної як завершене і самостійне, що містить нові наукові положення і має конкретне значення для теорії та практики навчання.

Водночас дисертаційна робота Анічкіної О.В. не позбавлена дискусійних моментів, окремих недоліків, серед яких зазначимо:

1. При аналізі літературних джерел наведено зовелику кількість детальних посилань, а особисте відношення до сказаного відсутнє. Наприклад, на с. 19 щодо праць О.О. Абдуліної й І.Л. Дрижуна.

2. Зі слів «Перелік умінь кожної групи автор подає у вигляді таблиці.», сторінка 20 рукопису, незрозумілим є авторство змісту таблиці 1.2.

«Класифікація учнівського хімічного експерименту за діяльнісною теорією навчання».

3. Дискусійне питання, щодо віднесення З.І. Пилипенко домашнього експерименту одночасно до фронтальної, групової й індивідуальної форм організації учнівського хімічного експерименту, автор залишає нерозглянутим. Цей вид діяльності не вписується повністю в наведену в змісті, на сторінці 43 дисертації, характеристику фронтальної і групової форм: у першому випадку — робота має виконуватися *одночасно* всіма учнями, а в другому — *групою* учнів. По суті ж, будь-яка домашня робота є індивідуальною, і виконується в час, зручний для учня.

4. За рис. 1.3. «Схема узагальненої класифікації навчального хімічного експерименту», сторінка 47, не зрозуміло, що подано під основою трикутника («Урочний», «Позаурочний», «Вчительський», «Учнівський» і далі).

5. На сторінці 142 дисертації, одним з методологічних підходів, що було використано у процесі розроблення методичної моделі формування вмінь проведення навчального хімічного експерименту майбутніми вчителями зазначено міждисциплінарний, характеристика якого в змісті відсутня.

6. У методичній моделі на рис. 2.9. «Методична модель формування вмінь проведення навчального хімічного експерименту майбутніми вчителями природничих дисциплін», с. 143 рукопису, неповністю викладено загальнодидактичні (відсутній принцип професійної спрямованості) і спеціальні педагогічні принципи (відсутні принципи варіативності, посилення творчої спрямованості підготовки). А в описі результативно-корегуючого блоку «оцінювання», зазначене на с. 151 рукопису, замінено на «моніторинг». Оцінювання в тексті дисертації представлено взаємоконтролем, контролем з боку викладача і самоконтролем, а моніторинг, за визначенням, є безперервним процесом спостереження і реєстрації параметрів об'єкта.

Висловлені зауваження та міркування не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження **Анічкіної Олени Василівни** на тему «**Формування вмінь проведення хімічного експерименту в школі майбутніми вчителями природничих дисциплін**», яке відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а його автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу
біологічної, хімічної та фізичної освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Т.І. Вороненко

Вороненко Т.І.
[Handwritten signature]